

PRILOG POZNAVANJU INTELEKTUALNIH GIBANJA U SREDNJOVJEKOVNOJ SLAVONIJI KROZ VEZE S EUROPSKIM SVEUČILIŠTIMA S POSEBNIM OSVRTOM NA KRIŽEVCE I OKOLICU

HRVOJE PETRIĆ

Zavod za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
h.petric@inet.hr

Autor daje prilog poznavanju intelektualnih gibanja i veza između srednjovjekovne Slavonije, a posebno grada Križevaca i okolice s europskim sveučilišnim središtima. Objašnjavaju se procesi koji su se odvijali u kasnom srednjem vijeku.

1. EUROPSKA SVEUČILIŠTA U SREDNJEM VIJEKU

Prema J. Le Goffu pariška sveučilišna korporacija može se smatrati obrascem za poznavanje zapadnih sveučilišta. Tijekom 13. stoljeća su se sastojala od četiri fakulteta - Umijeća, Dekreta ili Kanonskog prava, Medicine i Teologije. Fakultetima (koji se nazivaju višima): Dekretom, Medicinom i Teologijom ravnali su naslovni učitelji ili regens, s dekanom na čelu. Fakultet umijeća, koji je bio najbrojniji bio je osnovan po sustavu nacija. Postojale su četiri nacije: francuska, pikardijska, normandijska i engleska, a na čelu svake od njih je bio prokurator. Nacije su samo približno odgovarale mjestu podrijetla studenata. Uz četiri prokuratora je postojao i rektor, glavar Fakulteta umijeća. U Oxfordu je postojao samo jedan rektor. Glavar sveučilišta je bio kancelar. Za razliku od Pariza, u Oxfordu od 1274. godine iščezava sustav nacija. Postojale su nacije sjevernjaka ili *boreales* i južnjaka ili *australes*. U Bologni profesori nisu pripadali sveučilištu. Sveučilišna korporacija je okupljala samo studente. Učitelji su sačinjavali kolegij doktora. Kako je u Bologni bilo više sveučilišta, svaki je fakultet tvorio zasebnu korporaciju. Tamo su postojale dvije nacije: citramontanaca i ultramontanaca. Organizaciju studija regulirali su sveučilišni statuti (Le Goff 1982:89-91).

Do utemeljenja tzv. *kolegija dvanaestorice* (1180.) pariški studenti nisu imali posebne rezidencije. U prvoj polovini 13. stoljeća bilo je izgrađeno više kolegija u kojima su studenti dobivali stan i hranu (Gabriel 1989:283). Najslavniji pariški kolegij, podignut 1257. godine, nosi ime svoga utemeljitelja Roberta Sorbona. Za razliku od sličnih zavoda, Sorbona je bila kuća studija, opskrbljena bogatom knjižnicom, oko koje će

se kasnije izgraditi veliko i u cijelom svijetu poznato sveučilište (Cobban 1975:75-95).

Sveučilišta su se ponekad otvarala i radi seobe studenata, odnosno profesora koji su se zbog sukoba s crkvom ili gradskim vlastima selili u druga mjesta. Npr. engleski su se studenti selili iz Pariza u Oxford sredinom 12. stoljeća, iz Oxforda u Cambridge 1209. godine. Istim načinom je nastalo sveučilište u Leipzigu u 15. stoljeću. Najstarija sveučilišta su bila u Italiji. U Salernu je u 9. stoljeću bila medicinska škola. U Bologni je 1088. godine osnovana pravna škola uz koju su se razvijali i ostali fakulteti. U Italiji su kasnije osnovana sveučilišta u Padovi (1222.), Napulju (1224.), Sieni (1246.), Rimu (1303.), Paviji (1361.), Torinu (1405.), Parmi (1422.), Cataniji (1444.) itd. U Francuskoj je najstarije sveučilište osnovano u Parizu sredinom 12. stoljeća, nakon toga sveučilišna središta su postajala: Montpellier (1181.), Toulouse (1230.), Grenoble (1339.), Aix-Marseille (1409.), Poitiers (1431.) itd. U Engleskoj je najstarije sveučilište u Oxfordu osnovano u 12. stoljeću, slijede novija sveučilišta: Cambridge (1209.), St. Andrews (1411), Glasgow (1451.) itd. Na njemačkom govornom području prvo je osnovano sveučilište u Beču koje je osnovano 1365. godine. Slijedilo je osnivanje mlađih sveučilišta: Heidelberg (1385.), Köln (1388.), Erfurt (1392.), Leipzig (1409.), Rostock (1419.), Basel (1460.), Freiburg (1460.), Ingolstadt (1472.), Trier (1473.), Tübingen (1477.), Mainz (1477.) itd. U slavenskim zemljama najstarije je sveučilište u Pragu osnovano 1348. godine, značajno je sveučilište u Krakovu osnovano 1364. godine itd.¹

¹ Älteste Staduniversität - 600 Jahre Kölner Universität Nordwesteuropas, Köln 1988; G. Minnucci - L. Košuta, Lo studio di Siena nei secoli XIV-XVI, Documenti e notizie biografiche,

2. VEZE SREDNJOVJEKOVNE SLAVONIJE I PARIŠKOG SVEUČILIŠTA

Studenti iz srednjovjekovne Slavonije i susjednih područja su bili malobrojni, a povjeravali su se vodstvu magistara drugih narodnosti. Poznato je da je Marko iz Srijema magistrirao pod vodstvom prof. Johanna iz Leydena, dok je Pavao Nikolin, koji je za sebe *tvrdio da je iz Ugarske, iako se govorilo da je zapravo iz Slavonije*, pripremao licencijski s prof. Johannom iz Utrechta, a doktorat kod prof. Thomasa Lina iz Škotske. Pavao Nikolin je jednom prilikom jamčio za svog zemljaka Martina Bereka. Od 1400. na pariškom će se sveučilištu pojaviti prvi profesori iz Slavonije: Juraj iz Slavonije, Pavao Nikolin, Martin Berek (1430. godine je izabran rektorom sveučilišta) itd. Između 1378. i 1432. godine osam studenata s prostora između Jadrana i Drave s uspjehom je završilo redoviti studij Fakulteta slobodnih umijeća. Sedmorica od njih su upisala predavanja na višim fakultetima iz medicine, prava i teologije (Tanaka 1985:36-42). Još uvijek nije istraženo precizno podrijetlo spomenutih studenata, a da li je tko od njih bio s prostora Križevačke županije pokazati će, vjerujem, buduća istraživanja.

Juraj iz Slavonije (1355. ili 1360-1416.) je bio *magistar artium* i doktor teologije, kanonik i penitencijar tourske crkve. Mnoge knjige koje su bile namijenjene upotrebi u tourskoj crkvi, Juraj je prepisao svojom rukom i označio ih glazbenim notama. Osnovne elemente znanja stekao je u glagoljaškoj sredini. U Pariz je došao krajem sedamdesetih godina 14. stoljeća kao svećenik akvilejske dijeceze. Spominje se 1403. godine kao profesor na pariškom sveučilištu da bi godinu dana kasnije otišao u Tours. U vrijeme studija je bio član engleske, odnosno anglonjemačke nacije u čijim je poslovima aktivno sudjelovao. On je kasnije ukrašavao kodekse, bio je glazbeno aktivan, a pisao je asketsko-teološke rasprave poput djela *Tvrđava djevičanstva* kao i molitvene obrasce. Spomenutu raspravu je napisao 1411. godine u latinskoj i francuskoj verziji pa je njenim pisanjem ušao u povijest francuske i europske literature (Šanjek-Tandarić 1984; Tuilier 1986; Šanjek 1993:177-181).

Milano 1989; Hilde de Ridder-Symoens (ed.), *A history of the university in Europe*, vol. 1, *Universities in the Middle Ages*, Cambridge university press 1992; *Higer education in the Czech republic*, Praha 1996; *Poceta 650. výročí založení univerzity Karlovy v Praze*, sv. 1, Praha 1998.

3. SREDNJOVJEKOVNA SLAVONIJA I SVEUČILIŠTE U PADOVI

Sveučilište u Padovi je 1222. godine osnovala skupina profesora i studenata koji su zbog jednog sukoba napustili Bolognu. Ubrzo se novo sveučilište proširilo zahvaljujući pomoći i povlasticama, koje je dobilo od kneževa od Carrare. U početku se sveučilište dijelilo na dvije nacije: *citramontani* i *ultramontani*. Godine 1399. razdijeljeno je na dva fakulteta: pravni i slobodnog umijeća. Na čelu svakog fakulteta je bio rektor, kojeg su u vrijeme korizme birali na godinu dana svi pripadnici fakultetske zajednice.²

Prema istraživanjima M. D. Grmeka prvi studenti iz srednjovjekovne Slavonije u Padovi bili su svećenici, koji su studirali kanonsko pravo. Već u 13. stoljeću spominju se kao padovanski studenti požeški prepošt Vrbacius (1264.) i zagrebački prepošt Petar (1268.). Vrbacius je bio doktor civilnog prava i spominje se 1280.-1286. godine kao kancelar kraljice Elizabete. Godine 1379. spominje se u Padovi doktor prava, lektor zagrebački i kustos čazmanski Ivan te zagrebački kanonik Nikola od Moravča. Godine 1382. u Padovi je boravio neki Nikola sin Stjepana iz Slavonije, a 1387. arhiđakon gorički Andrija. Ivan iz Zamse, kanonik varaždinski i bosanski te Petar od Secha, arhiđakon zagrebački spominju se 1399. godine (Grmek 1957:347-348).

Na sveučilištu u Padovi studirali su humanisti rodом iz srednjovjekovne Slavonije Ivan Vitez od Sredne i Janus Pannonius (1454.-1458.). Oni su iskoristili svoja padovanska poznanstva, kako bi sakupili i u Ugarsku doveli svoj *kulturni krug*. Janus Pannonius je u Padovi boravio od 1454. do 1458. godine istaknuvši se znanjem i govorničkim sposobnostima. U 15. stoljeću su na padovanskom sveučilištu studirali zagrebački kanonici: Blaž od Moravča (1467. promoviran za doktora kanonskog prava), Martin od Građene, Ivan Vitez ml. (stekao doktorat kanonskog prava 1468.), kantor Ivan (umro 1448. godine), Martin de Ilkusch, Petar Parčić iz Koprivnice u Križevačkoj županiji (dana 28. travnja 1480. promoviran za doktora kanonskog prava) (Grmek 1957:353-355).

U 16. stoljeću su nastavljene veze između padovanskog sveučilišta i zagrebačkog kaptola. Tako je npr. u Padovi studirao kanonik podrijetlom iz Križevačke županije Stjepan Brodarić (1506. godine je postigao doktorat iz kanonskog prava), kasniji znameniti diplomat, pisac i političar. Toma Bakač je

² Općenite podatke o sveučilištu u Padovi donosi npr. A. Favoro (Favoro 1922); vidjeti i Gabriel 1989:285.

1534. godine pisao iz Padove svome ocu *da bi rado prešao u Bolognu, jer se u Padovi humanistička naobrazba počinje zanemarivati*. Iste je godine Toma Bakač bio izabran za konzilijarija ugarske nacije u Padovi, ali je izbor iz formalnih razloga bio poništen. Osim njega za konzilijarije ugarske nacije su bili birani pravnici iz Slavonije Juraj Drašković (1551.), Nikola Keglević (1552.) i Julije Herković od Zajezde (1602.). U Padovi je nekoliko puta (1549/50, 1558-1560.) boravio Andrija Dudić, podrijetlom najvjerojatnije iz Orehovice u Hrvatskom zagorju. On je na padovanskom sveučilištu studirao peripatetičku filozofiju i prirodne znanosti. U Padovi je na latinski jezik preveo jedno neizdano djelo Dionizija Halikarnašanina i taj prijevod dao tiskati u Veneciji 1560. godine (Grmek 1957:361).

4. SVEUČILIŠTE U BEČU I SLAVONIJA

Bečko je sveučilište utemeljeno 1365., a vojvoda Alberto III ga je obnovio godine 1385. po uzoru na sveučilište u Parizu (Dadić 1991:94). Na sveučilištu u Beču je studiralo mnogo studenata iz srednjovjekovne Slavonije, a neki od profesora su bili iz istog kraja. Postojale su četiri nacije: austrijska, ugarska, rajnska i saska. Studenti iz Slavonije u pravilu su upisivani u ugarsku naciju, ali je već od 20-ih godina 15. stoljeća bilo primjera upisivanja istih u sastav austrijske nacije.³ Studenti su od lipnja 1377. do 1385. godine bili upisivani jednom godišnje, a od 1385. godine upisivani su semestralno, tj. dva puta godišnje - u travnju i listopadu. Sam upis pojedinog studenta u matičnu knjigu bio je uglavnom ograničen na ime, kasnije i prezime, podrijetlo (najčešće mjesto iz kojeg su dolazili) i upisnu taksu.⁴

³ Prvi poznati primjer upisa slavonskih studenata u austrijsku naciju je slučaj Blaža iz Krapine koji je bio upisan 1421. godine. Quellen zur Geschichte der Universität Wien, Die Matrikel der Universität Wien, I (1377-1450), Wien 1956, AI 29.

⁴ O slavonskim studentima i profesorima na bečkom sveučilištu dosta je pisano (Bojničić 1879; Šišić 1903, Jembrih 1980), no ovi radovi imaju određene propuste. Rad I. Bojničića je preglednog karaktera, a za studente donosi samo fragmentarne podatke. Problem teksta F. Šišića je što on nije bio u mogućnosti pregledati originalne matične knjige studenata, već je podatke za svoj rad crpio iz knjige K. Schraufa (Schrauf 1902). Rad A. Jembriha o studentima u Beču u 14. i 15. stoljeću je isti autor ponovno objavio u knjizi Život i djelo Antuna Vramca (Jembrih 1981), pridodavši na str. 256.-259. popis studenata iz Hrvatske na bečkom sveučilištu od 1538. do 1577. godine. Jedna od glavnih manjkavosti svih spomenutih autora je samo djelomično poznavanje povijesne topografije srednjovjekovne Slavonije koja je nužna za ubiciranje pojedinih naselja koja su spomenuta u matičnim knjigama bečkog sveučilišta. To također može biti jedan od budućih zadataka hrvatske medievistike. Zbog djelomičnog poznavanja naselja došlo je do nekoliko krivih ispisa te niza studenata koji nisu evidentirani u analizama kod spomenutih autora. To je bio glavni razlog da sam posegnuo za objavljenim matičnim knjigama studenata bečkog sveučilišta koje sam podvrgnuo analizi s težištem na pronalaganju studenata iz podravskog prostora.

Do 1876. godine su bečke sveučilišne matične knjige bile zagubljene pa se do tada o slavonskim studentima nije moglo ništa ni znati. Kasnije su matične knjige objavljene, a prvi je svezak objelodanjen 1956. godine.⁵ Kasnije je objavljeno još pet svezaka u kojima se mogu pronaći podaci o sveučilištu i studentima u Beču sve do početka 18. stoljeća.⁶ Upis studenata u matične knjige je vršio rektor sveučilišta. Pošto se novopridošli student najkasnije mjesec dana po svom dolasku na sveučilište prijavio rektoru, i pred njim položio prisegu pridržavanja reda propisanog statutom, i plativši taksu upisnine koja je iznosila 2 groša za obične studente, a 4 za plemiće, bio je upisan u matične knjige (Schrauf 1904; Goldman 1917).

Tijekom 14. i 15. stoljeća na filozofskom fakultetu bečkog sveučilišta predavalo je, koliko je za sada poznato, šest profesora podrijetlom iz srednjovjekovne Slavonije. Luka iz Požege je 1417. godine predavao Euklidove elemente (*Libros Elementorum Euklidis*), koji su tada bili temeljni matematički udžbenik. Godine 1432. je Nikola iz Zagreba predavao prvi dio Aleksandrovih nauka (*Primam partem doctinalium Alexandri*), a godinu dana kasnije isti je predavao *Musicam Murim*. Juraj iz Čazme je 1439. godine predavao matematiku. Nekoliko profesora iz Slavonije je predavalo prirodnu filozofiju. Tako je Valentin iz Koprivnice predavao knjige o stvaranju i razotkrivanju (*Libros de generatione et corruptione*), što je treće po redu Aristotelovo prirodnoznanstveno djelo 1454. godine. Ladislav iz Požege je 1476. godine predavao četvrto Aristotelovo prirodnoznanstveno djelo *Metheorica* koje je inače bilo predmet mnogih komentara naših autora u kasnijim razdobljima. Osim njih poznato je da je 1489. godine Benedikt iz Čazme predavao djelo *Obligatoria* (Bojničić 1879:369-370; Dadić 1991:94-95). Uz to je poznato da je 90-tih godina 15. stoljeća na bečkom sveučilištu držao predavanja iz kanonskog prava Ivan Vitez ili Vitezić.⁷

⁵ Die Matrikel der Universität Wien, I (1377-1450), Wien 1956; II (1451-1517), Wien 1967; III (1518-1579), Wien 1971.

⁶ Uz spomenute objavljeni su svesci: Die Matrikel der Universität Wien, IV (1579-1659), Wien 1974; V (1659-1689), Wien 1975; VI (1689-1715), Wien 1993.

⁷ Ivan Vitezić se prvi puta pojavljuje u zagrebačkim dokumentima 1465. godine kad zajedno s dvojicom kolega putuje na kraljev dvor zato da optuži svoje kolege koji s mu uskratili kanoničke prihode za 1464. godinu. Prema tome ranije je postao kanonikom zagrebačke stolne crkve. Ivanu je vladar po svojoj prilici povjerio neku važnu političku misiju te je bio izvan zemlje, a njegovi su kolege to jedva dočekali i podijelili prihode njegove prebende. Kralj se naljutio na kanonike zbog toga, ali oni su se pozivali na tekstove svojih statuta koji su im dopuštali takav postupak. Ipak su kanonici morali popustiti jer je kralj zapovijedio da i oni kanonici koji su vršili javne službe uživaju sve prihode. Ivan Vitezić se spominje u

Prema istraživanjima I. Bojničića i F. Šišića, poznata su imena dužnosnika na bečkom sveučilištu. Prije spomenuti profesor Valentin iz Koprivnice je 1455. godine bio savjetnik filozofskog fakulteta. Za egzaminatore na filozofskom fakultetu su iz Slavonije bili birani: Nikola iz Zagreba 1432. godine, Valentin iz Koprivnice 1455. godine i Ladislav iz Požege 1478. godine. Osim toga četiti su Slavonaca obnašala dužnost prokuratora ugarske nacije. To su bili Toma iz Zdenaca 1463. godine, Ladislav Orzaguillag iz Požege 1476. godine, Ivan Planckner *ex Gottiw*, 1480. godine, koji je bio komarnički arhiđakon i zagrebački kanonik, te Ivan Aurifabri iz Varaždina 1517. i 1531. godine (Šišić 1903:163-164; Bojničić 1879:370).

U razdoblju od 1377. do 1600. godine na bečkom je sveučilištu studirao relativno veći broj studenata iz Križevaca, ali i s područja čitave srednjovjekovne Slavonije (nekoliko stotina - precizniji je broj, za sada, vrlo teško odrediti jer su potrebna povijesno-topografska istraživanja koja bi odredila koja su slavonska mjesta tada postojala). Primjerice iz Zagreba je studiralo 57 studenata, iz Koprivnice 42, Varaždina 38, Križevaca 32, Čazme 23, Rasinje 11, Krapine 11, Prodavića (Virja) 9, Ivanića 9, Ludbrega 7, Nedelišća 6, Vrbovca 4, Rače 4, Velikog Kalnika 3, Glogovnice 3, Zdenaca 3, Gorbonoka (Kloštra Podravskog) 2, Prugovca 2, Sredica 2, Apatovca 2, Dubrave 2, Toplica 2, Rovišća 2, Sv. Ivana (Žabna) 1, Herešina 1, Poganca 1, Struge 1, Mučne 1, Sv. Ladislava 1, Hrastovice 1, Zeline 1, Lobora 1, Preloga 1, itd. Osim toga zasigurno su zabilježeni studenti iz Đurđevca ili Sv. Jurja, ali je problem što je unutar ugarske nacije bilo više naselja

dokumentima još 1465. i 1468. godine. Iste godine je na sveučilištu u Padovi stekao doktorat kanonskog prava. Prije Padove je vjerojatno studirao i u Bologni. Zbog urote protiv kralja Matijaša Korvina, koju su vodili njegovi bliski rođaci, dugo je ostao u kraljevoj nemilosti. Dva je puta bio izborni biskup srijemski (1482-1489, 1493-1498), a u međuvremenu je bio vesprimskim biskupom (1489-1493). Bio je trajni župan Vesprema, kraljev poslanik na francuskom dvoru i kod papâ. Od 1490. godine je bio administrator Bečke biskupije. Za bečkog biskupa je potvrđen 1493. godine kada je prešao na područje cara Maksimilijana. Bio je kraljevski i carski veliki kancelar. Po carskom ovlaštenju je sklopio u ime Ugarskog kraljevstva savez s Poljacima protiv Turaka i Tatara 1498. godine. Kao humanist, djelovao je u akademskom *Sodalitas litteraria Hungarorum*, na ugarskom dvoru kralja Matijaša, potom u Beču, gdje je na Bečkom sveučilištu držao javna predavanja iz kanonskog prava. S Konradom Pickelom Celtisom je bio istaknuti pripadnik i predsjednik *Sodalitas litteraria Danubiana*. Potkraj života je kao poslanik kralja Vladislava II, bio iz Beča upućen u tvrđavu Valpovo. Umro je 1499. godine. Istaknuti humanist budimskog kruga i kraljev miljenik, Galeotto Marzio, posvetio mu je u svojoj knjizi *Commentarius elegans, Matthiae Corvini* (1485.) posebno poglavlje kao svom nekadašnjem učeniku. Tkalčić 1879:34-35; I. K. Tkalčić, Povijesni spomenici slob. kralj. grada Zagreba, *MCZ* II:294; *MCZ* III:292; Klaić 1982:522, 525; Marijanović 1990:114.

koja se zovu Sv. Juraj pa je teško odrediti da li se koje odnosi na Đurđevac. Ukupno je zabilježeno 28 studenata koji su podrijetlom bili iz jednog od naselja koja su nosila to ime. Uz to je zabilježen veći broj studenata iz Požege (samo u razdoblju 1377-1450. zabilježeno ih je 10). Također su na bečkom sveučilištu studirali studenti iz Đakova, Hrašćine, Velike, Grebena, Samobora, Lipnika, Višnjevca, Domitrovca, Kostajnice, Dobre Kuće, Peščanog, Plavšince, Bodonića, Prečnog, Zaboka, Dreškova itd. Na bečkom su sveučilištu studirali i stanovnici iz susjednih prostora preko Drave. Radi komparacije donosimo neke podatke o studentima iz tamošnjih naselja. Iz Zakanja je studiralo 12 studenata, Kaniže 8, Baboče (Bobovca) 1 student itd. Također su zabilježeni studenti iz Istre te drugih primorskih krajeva uz istočnu obalu Jadrana (npr. Rab), no to je predmet budućih istraživanja kretanja studenata iz prostora između Drave i Jadrana u srednjovjekovlju.⁸

U zapadnom dijelu Križevačke županije najpotpunije podatke imamo za grad Križevce, koja može biti egzemplar za veze jednog dijela gradskih naselja Slavonije sa sveučilištem u Beču. Prije smo naveli da su na bečkom sveučilištu studirala 32 studenta iz Križevaca. Još je N. Budak utvrdio da je broj studenata u očitj vezi s razvojem krize gradskih središta (Budak 1994:128-129). To se vrlo jasno može vidjeti iz godina upisa:

1395. 1401. 1412. 1426. 1430. 1445. 1462.1503. 1511. 1523.
 1395. 1402. 1413. 1427. 1434. 1449.
 1399. 1402. 1414. 1434.
 1399. 1403. 1414. 1435.
 1399. 1409. 1419. 1435.
 1399. 1409. 1419.
 1419.

Podaci o broju studenata na bečkom sveučilištu mogu nam ukazati na to da je očito još 60-tih godina 15. stoljeća očito došlo do kriznog razdoblja jer se tada naglo prekidaju odlasci na sveučilište. Kriza je trajala očito do početka 16. stoljeća kada je nastupio oporavak koji je trajao približno dva desetljeća kada je nastala nova kriza većih razmjera. Izgleda da su Križevci vrhunac razvoja, barem ako je suditi po studentima, doživljavali krajem 14. i u prva četiri desetljeća 15. stoljeća.

⁸ Die Matrikel der Universität Wien, sv. I. (1377-1450.), Wien 1956; sv. II. (1451-1517.), Wien 1967; sv. III. (1518-1579.), Wien 1971; sv. IV. (1579-1659.), Wien 1974.

Tablica 1. Studenti iz križevačkog kraja u 14. i 15. stoljeću - Križevci, Apatovec, Sv. Ivan, Glogovnica i Kalnik

Ime	Naselje	Podrijetlo	Služba; stalež	Broj upisa u matrikulu Sveučilišta	Sveučilište	Stupanj; uplata	Datum	Izvor
Antonius	De Grisyo			I H 9	Beč		1395.	Szaivert-Gall 1
Michael	De Grisyo			I H 8	Beč		1395.	Szaivert-Gall 1
Blasius	De Cryseo			II H 6	Beč	Dedit	1399, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:56
Benedictus	De Crisio			I H 20	Beč	dedit 1 gr.	1399, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:55
Nicolaus	De Cryseo			II H 5	Beč	pauper	1399, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:56
Thomas	De Crisio			I H 23	Beč	pauper	1399, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:55
Martinus	De Kemluk			I H 13	Beč	2 gr.	1399, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:55
Thomas	De Cresio	De Slaunia		I H 35	Beč	promisit	1401, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:60
Andreas	De Crisio			II H 2	Beč	pauper	1402, listopad	Szaivert-Gall 1:65
Gallus	De Krisia			I H 11	Beč	pauper	1402, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:64
Johannes	De Krisio			II H 5	Beč	pauper	1403, 13. listopad	Szaivert-Gall 1:67
Andreas	De Gloguncza			I H 5	Beč	1 gr.	1404, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:69
Petrus	De Gloguncza			I H 6	Beč	1 gr.	1404, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:69
Blasius	De Crisio			II H 12	Beč	1 gr, alium tenetur	1409, 13. listopad	Szaivert-Gall 1:80
Stephanus	De Crisio			II H 13	Beč	1 gr., alium tenetur	1409, 13. listopad	Szaivert-Gall 1:80
Petrus	De Crisia			II H 43	Beč	pauper	1412, listopad	Szaivert-Gall 1:94
Valentinus	De Sancto Johanne de Crisio			II H 45	Beč	pauper	1412, listopad	Szaivert-Gall 1:94
Antonius	de Crisio			I H 55	Beč	pauper	1413, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:97
Barnabas filius Gregorii	de Apadocz				Beč	pauper	1413, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:97
Dom. Nicolaus	(Apatovec)		Plebanus de Opathowicz		Beč	4 gr.	1413, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:97
Clemens	De Crisio			II H 19	Beč	4 gr.	1414, 13. listopad	Szaivert-Gall 1:105
Dominicus	De Crisio			II H 18	Beč	4 gr.	1414, 13. listopad	Szaivert-Gall 1:105
Petrus	De Kemluk			I H 27	Beč	pauper	1415, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:107
Philippus	De Crisio			I H 13	Beč	pauper	1419, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:123
Petrus	De Crisio			I H 15	Beč	pauper	1419, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:123
Vrbanus	De Crisio			I H 12	Beč	pauper	1419, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:123
Egidius	De Griseo	Sclaus		I H 41	Beč	Gr. 1	1426, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:155
Stephanus	De Crisio			I H 4	Beč	Gr. 2	1427, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:159
Lucas	De Criseo			I H 53	Beč	4 gr.	1430, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:171
Martini								
Petrus	De Crisio			I H 9	Beč	4 gr.	1434, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:185
Valentinus	De Crisio			I H 10	Beč	4 gr.	1434, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:185
Michael	De Crisio			II H 26	Beč	3 g.	1435, 13. listopad	Szaivert-Gall 1:191
Petrus	De Crisio			II H 3	Beč	4 gr.	1435, 13. listopad	Szaivert-Gall 1:191
Johannes Francisci	De Crisio			II H 6	Beč	4 gr.	1445, 13. listopad	Szaivert-Gall 1:245
Martinus Doschitz	De Crisio			I H 31	Beč	pauper	1449, 14. travanj	Szaivert-Gall 1:269
Emericus	De Crisia			II H 4	Beč	pauper	1462, 13. listopad	Szaivert-Gall 2:77
Blasius Niger	De Maiori Kenick			I H 17	Beč	4 gr.	1466, 14. travanj	Szaivert-Gall 2:94

U križevačkoj okolini imamo zabilježene studente iz nekoliko naselja. Studenti podrijetlom iz Kalnika su studirali 1399, 1415. i 1466; Glogovnice 1404. (dva studenta) i 1554; Sv. Ivana 1412; Apatovca 1413. (dva studenta) te iz Gradeca 1539. O socijalnoj strukturi i podrijetlu četrdesetak studenata iz Križevaca i okolice ima vrlo malo podataka (tablica 1). Jedan je student bio župnik u Apatovcu, a petnaestorica su zabilježeni kao siromasi.

5. VEZE S OSTALIM SVEUČILIŠNIM SREDIŠTIMA

Za slavonski prostor je bilo značajno osnivanje Ugarsko-ilirskog kolegija u Bologni koji je bio jedan od odgojnih zavoda u kojem su se prvenstveno školovali pitomci iz Zagrebačke biskupije. Osnovao ga je 1553. godine biskup Pavao Zanolini po uzoru na Collegium Germanicum-Hungaricum u Rimu. Za stalno sjedište kolegija zagrebački kanonik Stjepan Zac je 1556. godine kupio kuću u središtu Bologne. U zavodu je najčešće boravilo 6-10 pitomaca koji su na bolonjskom sveučilištu studirali teologiju, pravo, a poneki i medicinu. Između ostalih, iz sjevernog dijela Križevačke županije spominju se: 1561. Nicolaus Dusnycha, 1561. Iohannes Kaproncza, a 1598. Balthasare Napuli itd.⁹

Sveučilište u Grazu je osnovano 1586. godine (Fancev 1936:170; Andritsch 1965) i na njemu će početkom 17. stoljeća doći do znatnog povećanja broja studenata iz prostora srednjovjekovne Slavonije (uz istovremeno relativno smanjenje njihovog broja na bečkom sveučilištu). Krajem 16. stoljeća još uvijek nije zabilježen veliki broj slavonskih studenata na ovom sveučilištu. Prvi slavonski student je zabilježen 1587. godine (Ladić 1992:10). To je bio Ivan Kytonicius (Kitonić) iz Kostajnice. Godine 1589. spominju se Ivan Vidović iz Brdovca i Juraj Wrnoczy iz Zagreba. Iz Zagreba su bili i Mihael Vernić i Gabriel Bukovački koji su zabilježeni 1591. godine. Iste godine spominju se Lovro Palfi iz Varaždina i Matija Gereczi iz Gradeca. Godine 1592. je primjerice poznat Martin Altabak iz Zagreba, a 1594. Stjepan Ratkaj iz Velikog Tabora. Godinu dana kasnije u Grazu su studirali Matija Koronghi iz Nedelišća i Ivan Mišljanović iz Zagreba, a 1596. se spominju Nikola Capronczai, Ivan Radović iz Zaboka, Blaž Napoli iz Zagreba itd.¹⁰

Na sveučilištu u Krakovu je iz slavonskog područja bilo najviše studenata podrijetlom iz Varaždina, a zabilježeno ih je 11 (Budak 1994:129). Od 1413. do 1579. godine iz slavonskog područja u Krakovu je studiralo 6 studenata iz Zagreba, 2 iz Vrbovca, a po 1 iz Gradeca, Koprivnice, okolice Čazme, okolice Križevaca, Velike itd. (Lesny 1989:217-218).

Osim spomenutih veza između slavonskog prostora i europskih sveučilišta treba spomenuti još neke za koje su dostupni podaci. Prije smo spominjali podatke o padovanskom sveučilištu kojima treba dodati da je između 1379. i 1537. godine tamo studiralo 15 Zagrepčana. Na sveučilištima u Bologni, Ferrari, Sieni i Rimu od 1441. do 1598. je studiralo 38 Zagrepčana. Jedan student s Gradeca je bio upisan i u Baselu 1580. godine (Budak 1994:130).

LITERATURA

- ÄLTESTE STADUNIVERSITÄT (1988): *Älteste Staduniversität - 600 Jahre Kölner Universität Nordwesteuropas*, Köln.
- ANDRITSCH J. (1965): *Studenten und Lehrer aus Ungarn und Siebenbürgen an der Universität Graz (1586-1782)*, Graz.
- BOJNIČIĆ I. (1879): Hrvati na bečkom sveučilištu u XIV. i XV. vijeku, *Vijenac*, 11(23):368-371, Zagreb.
- BUDAK N. (1994): *Gradovi Varaždinske županije u srednjem vijeku*, Zagreb-Koprivnica.
- COBBAN A. B. (1975): *The Medieval Universities - their development and organization*, London.
- DADIĆ Ž. (1991): *Egzaktne znanosti hrvatskog srednjovjekovlja*, Zagreb.
- FANCEV F. (1936): Tragovima hrvatske kajkavske poezije 16 vijeka - Hrvatski đaci gradačkog sveučilišta god. 1586-1829, *Ljetopis JAZU*, knj. 48, Zagreb.
- FAVORO A. (1922): *L'Università di Padova*, Venezia.
- GABRIEL, A. L. (1989): Universities. U: ur. J. R. Strayer, *Dictionary of the Middle Ages*: 12, New York.
- GOLDMAN A. (1917): *Die Wiener Universität 1519-1740*, Wien 1917.
- GRMEK M. D. (1957): Hrvati i sveučilište u Padovi, *Ljetopis JAZU za 1955. godinu*, knj. 62, Zagreb.
- HIGHER EDUCATION (1996): *Higher education in the Czech republic*, Praha.

⁹ Annali del Collegio Ungaro-Ilirico di Bologna 1553 - 1764, Bologna 1988, str. 1-10, 19, 49.

¹⁰ Die Matrikeln der Universität Graz, bearbeitet von Johann Andritsch, sv. 1, (1586-1630.), Graz 1977, str. 5 itd.; Fancev 1936:171-172, 205.

- HISTORY OF THE UNIVERSITY (1992): A history of the university in Europe, ur. Hilde de Ridder-Symoens, vol. 1, *Universities in the Middle Ages*, Cambridge university press.
- JEMBRIH A. (1980): Studenti iz sjeverne Hrvatske na bečkom sveučilištu u XIV. i XV. stoljeću, *Podravski zbornik*, 6:339-343, Koprivnica.
- JEMBRIH A. (1981): *Život i djelo Antuna Vramca*, Varaždin.
- KLAIĆ N. (1982): *Zagreb u srednjem vijeku*, Zagreb.
- LADIĆ Z. (1992): Studenti iz Hrvatske na sveučilištima u Grazu i Trnavi potkraj 16. i u 17. st. U: *Isusovci u Hrvata*, Zagreb.
- Le GOFF, J. (1982): *Intelektualci u srednjem vijeku*, Zagreb.
- LESNY J. (1989): Studeni z krajów balkanskich na uniwerzytecie krakowskim w latach 1413-1579, *Balcanica Posnaniensia*, IV, Poznan.
- MARIJANOVIĆ S. (1990): Jan Panonije u svom vremenu - Janovo pravo lice, *Mogućnosti*, 37(1-2), Split.
- MINNUCCI G. - KOŠUTA L. (1989): *Lo studio di Siena nei secoli XIV-XVI, Documenti e notizie biografiche*, Milano.
- POCTA (1998): *Pocta 650. výročí založení univerzity Karlovy v Praze*, sv. 1, Praha.
- ŠANJEK F. - TANDARIĆ J. (1984): Juraj iz Slavonije (oko 1355/60.-1416.), profesor Sorbonne i pisac, kanonik i penitencijar stolne crkve u Toursu, *Croatia christiana periodica*, 13:1-23, Zagreb.
- ŠANJEK F. (1993): *Crkva i kršćanstvo u Hrvata*, 2. izdanje, Zagreb.
- SCHRAUF J. (1904): *Die Wiener Universität im Mittelalter*, sv. 2, Wien.
- SCHRAUF K. (1902): *A bécsi egetem magyar nemzetének anyakönyve 1453-tól 1630-ig (Die Matrikel der ungarischen Nation an der Wiener Universität)*, Wien.
- ŠIŠIĆ F. (1903): Hrvati na bečkom sveučilištu od god. 1453-1630, *Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 5:161-171, Zagreb.
- TANAKA M. (1985): Hrvatski studenti na pariškom sveučilištu u 14. i 15. stoljeću, *Croatia christiana periodica*, 15, Zagreb.
- TKALČIĆ I. K. (1879): Izprave XV. vieka iz Crvene knjige zagrebačkog kaptola, *Starine*, 11:34-35, Zagreb.
- TUILIER A. (1986): Hrvati i pariška intelektualana sredina u 14. i 15. stoljeću, *Croatia christiana periodica*, 17:74-91, Zagreb.

IZVORI

- Annali del Collegio Ungaro-Ilirico di Bologna 1553 - 1764* (1988), Bologna.
- Die Matrikel der Universität Wien* (1956): I. (1377-1450.), Quellen zur Geschichte der Universität Wien, Wien.
- Die Matrikel der Universität Wien* (1967): II. (1451-1517), Wien.
- Die Matrikel der Universität Wien* (1971): III. (1518-1579), Wien.
- Die Matrikel der Universität Wien* (1974): IV. (1579-1659), Wien.
- Die Matrikel der Universität Wien* (1975): V. (1659-1689), Wien.
- Die Matrikel der Universität Wien* (1993): VI. (1689-1715), Wien.
- Die Matrikeln der Universität Graz* (1977): 1, (1586-1630), bearbeitet von Johann Andritsch, Graz.
- Tkalčić I. K. Povijesni spomenici slob. kralj. grada Zagreba. *Monumenta historica civitatis Zagrabiae*. (MCZ), Zagreb.

Summary

A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF INTELLECTUAL TRENDS IN MEDIEVAL SLAVONIA SEEN THROUGH CONNECTIONS WITH EUROPEAN UNIVERSITIES WITH SPECIAL REFERENCE TO KRIŽEVCI AND ITS SURROUNDINGS

The text mostly deals with Slavonian students and is meant to be a contribution to the study of intellectual trends in Medieval Slavonia seen through the connections with European universities (with special reference to students from the western part of the Medieval county of Križevci). All presented data indicate a relatively high mobility of a part of Late Medieval students. Slavonian students have, as far as we know, mainly studied in Vienna or in the Italian university centres. The issue of Slavonian Medieval students can only be discussed at the level of present historical knowledge. The main limitations of this study have been the unavailability of a part of the published register books from the European universities and the impossibility of working in the universities' archives. We hope that future research will correct and expand the results of this paper, as well as find out about the lives of the students after they finished their studies.